

การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิผล ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน

รวินท์กลินศรีสุข¹* สุทธรณ ศรีไสย์² จินต์ วิภาตะกลัด²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 4 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแต่ละปัจจัยคัดสรรการบริหารจัดการน้ำตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง และ 4) เพื่อนำเสนอแนวทางที่มีประสิทธิผลสำหรับการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากแบบสอบถามประชาชนผู้ใช้น้ำ จำนวน 379 คน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบ One-sample t-test การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์เส้นทาง ด้วยโปรแกรม LISREL

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน มีปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยด้านกระบวนการมีส่วนร่วม และ ปัจจัยด้านประสิทธิผล อยู่ในระดับต่ำ ($p < .05$) 2) องค์ประกอบเชิงยืนยันของแต่ละปัจจัยคัดสรรตามแบบจำลอง เป็นไปตามข้อตกลงทางสถิติและน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป พบว่า องค์ประกอบทั้งหมดมีบางส่วนที่ไม่เป็นองค์ประกอบสำคัญของปัจจัยคัดสรร 3) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำแบบจำลอง พบว่าได้รับอิทธิพลทางตรงมาจากปัจจัยสำคัญทั้งสามด้านในระดับต่ำคือ ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม (Direct Effect or DE = 0.36) ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (DE = 0.35) และ ด้านการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม (DE = 0.24) ในทำนองเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากปัจจัยด้านการบริหารจัดการน้ำในระดับปานกลาง โดยส่งผ่านปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และ/หรือ ปัจจัยด้านกระบวนการมีส่วนร่วม (Indirect Effect or IE = 0.67) และ ได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในระดับต่ำ โดยส่งผ่านปัจจัยด้านกระบวนการมีส่วนร่วม (IE = 0.28) โดยปัจจัยทั้งสามดังกล่าวสามารถทำนายปัจจัยประสิทธิผลการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ ร้อยละ 70.40 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และ 4) มี 5 แนวทางที่เหมาะสมสำหรับการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิผล คือ 1) ด้านประชาชนมี 2 แนวทาง ได้แก่ (1) การจัดตั้งกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำให้ได้ร้อยละ 100 (2) การพัฒนากลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำแบบก้าวหน้าให้เป็นกลุ่มบริหารจัดการน้ำ (JMC: Joint Management Committee for Irrigation) 2) ด้านการจัดการ มี 3 แนวทาง ได้แก่ (1) การพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ (2) จัดหน่วยบริการเคลื่อนที่เร็ว และ (3) การรับฟังเสียงประชาชนในรูปแบบของการ ประชุม อบรม หรือ พบปะชุมชนเป็นระยะ รวมทั้งมีการจัดทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของชลประทานปีละครั้ง

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล / การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน /
สำนักงานชลประทานที่ 11

¹หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการพัฒนากองคกรมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์

²สาขาวิชาการบริหารการพัฒนากองคกรมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา จังหวัดนครสวรรค์ e-mail: pomnattawan@hotmail.com

* ผู้นิพนธ์หลัก, e-mail: lhee_39@hotmail.com

EFFECTIVE WATER MANAGEMENT WITH PARTICIPATION OF THE PEOPLE IN THE REGIONAL IRRIGATION OFFICE 11 ROYAL IRRIGATION DEPARTMENT

Rawint Klinsreesuk^{1*}Suttanu Srisai²Jin Vibhatakalasa²

Abstract

The purpose of this study was fourfold: 1) to investigate the states of Water Management with Participation of People in the Regional Irrigation Office 11; 2) to analyze the confirmatory components of each selected factor (with the structural equation model); 3) to examine the causal relationship with the structural equation model; and 4) to present the effective approaches for participatory water management. Data from a set of 379 questionnaires and using multi-stage random sampling technique, were analyzed by the following statistics: frequency, percentage, mean, standard deviation, one-sample t-test, confirmatory factor analysis, and path analysis with LISREL.

It was found that: 1) The water Management with Participation of the following, namely perception of people in term of community information, participatory process, and effectiveness aspects were at a low significant level and at the .05 level; 2) Of confirmatory components of each factor with the structural equation model, these statistics were as statistical assumption agreements; 3) Effectiveness of water management received the direct effects from the 3 factors at low level, namely participatory process of people (DE = 0.36), perception of people in terms of information (DE = 0.35), and water management with participation of people. (DE = 0.24). In addition, it received an indirect effect from water management with people participation at a moderate level through the people perception in terms of information and/or water management with people participation (IE = 0.67), and finally, receiving an indirect effect from the people perception in terms of information at the low level through the participatory process of people (IE = 0.28). Those three factors could predict the effectiveness of water management with participation of people, both direct and indirect effects, at 70.40 percent and at the .05 level of significance; and 4) There were five appropriate effective approaches to ward water management with participation of people, namely 1) People aspect, 2 appropriate approaches and 2) Management aspect, 3 appropriate approaches.

Keywords : Causal relationship / The Water Management with Participation from People / The Regional Irrigation Office 11

¹Doctor of Philosophy Program in Administration of Organization Development, Chaopraya University

²Administration of Organization Development, Chaopraya University, e-mail: pomnattawan@hotmail.com

*Corresponding author, e-mail: lhee_39@hotmail.com

บทนำ

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการทำการเกษตรในประเทศไทยคือน้ำ ซึ่งกรมชลประทานมีหน้าที่ในการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรในท้องถิ่น แต่ที่ผ่านมาปัญหาการใช้น้ำเพื่อทำการเกษตรยังมีอยู่ ทั้งที่เกิดจากภัยธรรมชาติและเกิดจากการบริหารจัดการของหน่วยงานชลประทานในพื้นที่ที่ยังไม่สามารถสนองต่อความต้องการใช้น้ำของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพในรอบ 30 ปี ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้ประสบปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ ทั้งภัยแล้ง อุทกภัยและน้ำเสียบ่อยครั้งขึ้น และมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกปี ก่อให้เกิดความเสียหายและมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม ดังนั้นจึงต้องแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำอย่างเป็นระบบ โดยมีการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มมูลค่าน้ำในการผลิต มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และวางแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล เพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง และคุณภาพน้ำ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2550)

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันเน้นหนักในเรื่องการจัดหาน้ำ สำหรับฤดูแล้งการเพิ่มของประชากรและความเข้มข้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ได้เพิ่มความต้อการน้ำมากขึ้นเป็นลำดับ การขาดแคลนน้ำเริ่มเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและถาวรมากขึ้น หน่วยงานของรัฐซึ่งแต่เดิมเคยมีหน้าที่จัดหาน้ำ จึงจำเป็นต้องมารับหน้าที่จัดสรรแต่รัฐขาดทั้งกติกาศและเครื่องมือในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2554)ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญที่เปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการมากยิ่งขึ้น โดยประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมตัดสินใจในโครงการรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชนตามนัยมาตรา 85 (4) ความว่า “...ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสว่น บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล”

สำนักงานชลประทานที่ 11 รับผิดชอบการบริหารจัดการน้ำครอบคลุมพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนนทบุรีปทุมธานีสมุทรสาครสมุทรปราการ และ บางส่วนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาสุพรรณบุรีนครนายก และ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีพื้นที่ชลประทานรวมทั้งสิ้น 2,452,474 ไร่ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำของสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน จึงสนใจที่จะหาแนวทางการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผล ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทาน ที่ 11 กรมชลประทาน โดยมีแนวคิดว่าการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิผลนั้น จะต้องใช้การมีส่วนร่วมของประชาชน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน การบริหารจัดการน้ำตามกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุประสิทธิผลองค์การ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและเกษตรกรอย่างแท้จริงในชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแต่ละปัจจัยคัดสรรการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อประสิทธิผล ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11กรมชลประทาน ตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามรูปแบบสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน

4. เพื่อนำเสนอแนวทางที่มีประสิทธิผลสำหรับการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการศึกษาและทบทวนองค์ความรู้เชิงทฤษฎี และแนวคิดต่างๆ ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผล โดยได้กำหนดตัวแปรแฝง (Latent Variable) และ ตัวแปรเชิงสังเกต (Observed Variable) ที่ใช้ในการศึกษาตามรูปแบบการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน เพื่อนำมาสร้างเป็นรูปแบบสมการโครงสร้างตามกรอบแนวคิดทฤษฎีดังนี้

ตัวแปรแฝง (Latent Variable) ที่ 1 ด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) ประกอบด้วยตัวแปรเชิงสังเกต (Observed Variable) จำนวน 4 ด้านคือ 1) ด้านการร่วมคิด 2) ด้านการร่วมกระทำ 3) ด้านการร่วมรู้สึก และ 4) ด้านความเป็นเจ้าของชลประทาน

ตัวแปรแฝง (Latent Variable) ที่ 2 ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารชุมชน (Community Information) ประกอบด้วยตัวแปรเชิงสังเกต (Observed Variable) จำนวน 4 ด้าน คือ 1) ด้านข้อมูลข่าวสาร 2) ด้านช่องทางข้อมูล 3) ด้านการสื่อสารข้อมูล และ 4) ด้านรูปแบบและวิธีการสื่อสาร

ตัวแปรแฝง (Latent Variable) ที่ 3 ด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation Process) ประกอบด้วยตัวแปรเชิงสังเกต (Observed Variable) จำนวน 8 ด้านคือ 1) ด้านการจัดการ 2) ด้านการจัดสรรน้ำ 3) ด้านการให้ข้อมูล 4) ด้านการรับฟังความคิดเห็น 5) ด้านการให้คำปรึกษา 6) ด้านการเป็นหุ้นส่วน 7) ด้านการมอบอำนาจ และ 8) ด้านการควบคุมโดยประชาชน

ตัวแปรแฝง (Latent Variable) ที่ 4 ด้านประสิทธิผลองค์การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน (People Effectiveness Participation Management) ประกอบด้วยตัวแปรเชิงสังเกต (Observed Variable) จำนวน 4 ด้านคือ 1) มิติประสิทธิผลตามพันธกิจ 2) มิติคุณภาพการให้บริการ 3) มิติกระบวนการของการปฏิบัติราชการ และ 4) มิติการพัฒนองค์กร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเชิงพรรณนา (Survey and Descriptive Research Studies) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้มาจากกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำ 379 คน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน จากประชากร 26,102 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 607-610 อ้างถึงใน สุทธนู ศรีไสย์, 2551: 132-133) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 และใช้การเลือกสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) เก็บรวบรวมข้อมูลได้คืนทั้งหมด 379 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่างสำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้น [มีค่าสัมประสิทธิ์ความตรง หรือ IOC=0.954 ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟา (Alpha-reliability coefficient) จากการลองใช้กับกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำ 50 คนเป็น 0.986 และ ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟารวมทั้งฉบับ จำนวน 379 คนเป็น 0.988] สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที่แบบ One-sample t-test วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตามโครงสร้าง (Confirmatory Structural Factor Analysis) และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ใช้โปรแกรม LISREL Version 8.72 แบบ Basic Model

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 “ศึกษาสภาพน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน” พบว่า ระดับสภาพการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทานในภาพรวมทั้งหมดแต่ละปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัย เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (ร้อยละ 80 หรือ 4 ใน 5 ตามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ) และเมื่อพิจารณาภาพรวมในแต่ละรายด้าน มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่าสถิติการทดสอบค่าทีแบบ One-sample t-test ในภาพรวมสภาพการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 (N=379)

รายการ	Test Value = 4				
	X	S.D	t-value	Sig.	แปลความหมาย
1. การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม (ใช้สัญลักษณ์ Manag)	3.77	0.71	-6.22*	.000	ต่ำ
2. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารชุมชน (ใช้สัญลักษณ์ Informa)	3.68	0.76	-8.33*	.000	ต่ำ
3. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (ใช้สัญลักษณ์ Process)	3.79	0.66	-6.22*	.000	ต่ำ
4. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม(ใช้สัญลักษณ์ Effective)	3.74	0.76	-6.69*	.000	ต่ำ
รวม	3.74	0.67	-7.41*	.000	ต่ำ

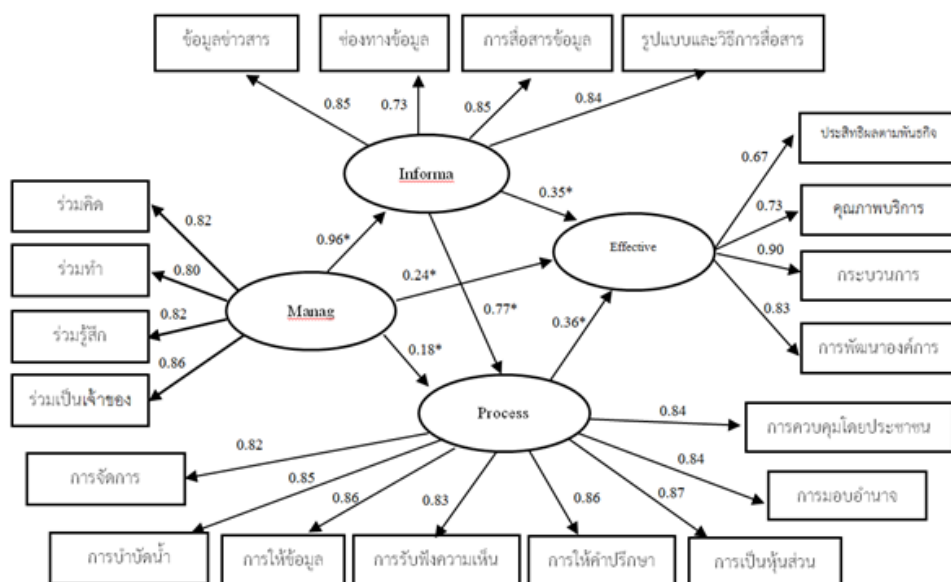
* P <.05

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 “วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแต่ละปัจจัย คัดสรรการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน” พบว่า องค์ประกอบเชิงยืนยันของแต่ละปัจจัยคัดสรรการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน [ตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) โดยการพิจารณาน้ำหนักองค์ประกอบแบบ Completely Standardized Solution ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 “ศึกษาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model) การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน” เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของ Devore and Peck (2001,

อ้างถึงใน สุทนต์ ศรีไสย์, 2551: 219) ได้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางตามโมเดลที่ปรับแล้ว (Overidentified Model) ดังภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์เบื้องต้น Overidentified Model เป็นไปตามข้อตกลงทางสถิติคือ Chi-square = 190.64, df = 201, P-value = 0.68882, RMSEA = 0.000 [ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ต้องเป็นไปตามข้อตกลงทางสถิติคือ 1) ค่าไคสแควร์ (Chi-square Value) ต้องไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 หรือ $P > .05$ 2) ค่าไคสแควร์ (Chi-square Value)หารด้วยขั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of freedom หรือ df) ต้องไม่เกิน 2 และ 3) ค่า Root Mean Square Error of Approximation หรือ RMSEA ต้องมีค่าน้อยกว่า 0.05 หรือไม่เกิน 0.08 (Kline, 1998; Ullman, 2001; Stieger, 1990)] สรุปได้ว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์สอดคล้องกับแบบจำลองที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปผลการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบจำลอง: Manag=การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม Informa=การรับข้อมูลข่าวสาร Process=กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน Effective =ประสิทธิผลองค์การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม

ภาพที่ 1 Overidentified Model ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลตามแบบจำลอง [หลังการปรับแต่ง Model] การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน

Chi-square = 129.80, df = 165, P-value = 0.97730, RMSEA = 0.000

ตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ พบว่า ปัจจัยด้านประสิทธิผลการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมได้รับอิทธิพลทางตรงมาจากปัจจัยสำคัญสามด้านในระดับต่ำในทำนองเดียวกันได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากปัจจัยด้านการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม โดยส่งผ่านปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารชุมชน และ/หรือ ปัจจัยด้านกระบวนการมีส่วนร่วม ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลทางอ้อมมาจากปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ชุมชนโดยส่งผ่านปัจจัยด้านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระดับต่ำโดยปัจจัยทั้งสามดังกล่าว

สามารถอธิบายความแปรปรวนหรือทำนายตัวแปรตามทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อปัจจัยประสิทธิผลองค์การการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม (ใช้สัญลักษณ์ Effective) ได้ร้อยละ 70.40 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 หรือจากการทดสอบที่ระดับความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 95”

4. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 4 “นำเสนอแนวทางที่มีประสิทธิผลสำหรับการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน” แนวทางนี้เป็นผลมาจากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยโดยเน้นการจัดการจากแนวคิดเชิงทฤษฎีการจัดการแบบ 4M [4M-Management Theory, cited from Phanomphon Patchawong, Chamchan Wangpan, and Wilailak Ounjit, (2012)] ได้แก่ ประชาชน (Man) เงิน (Money) การจัดการ (Management) และวัสดุอุปกรณ์ (Materials) และผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 13 ท่าน สรุปได้ว่า มี 5 แนวทางสำคัญที่มีประสิทธิผลสำหรับการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทานที่ 11 คือแนวทางที่ 1 การดำเนินการจัดตั้งกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำครบร้อยละ 100 แนวทางที่ 2 การพัฒนากลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำแบบก้าวหน้าจนถึงกลุ่มบริหารจัดการน้ำ(JMC : Joint Management Committee for Irrigation) แนวทางที่ 3 การพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพแนวทางที่ 4 จัดหน่วยบริการเคลื่อนที่เร็ว เพื่อให้ความช่วยเหลือต่อประชาชนหรือชุมชนอย่างเร่งด่วน และ แนวทางที่ 5 โครงการรับฟังเสียงประชาชนในรูปแบบของการประชุม อบรม หรือพบปะชุมชนเป็นระยะ รวมทั้งมีการจัดทำกรวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของชลประทานปีละครั้ง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ได้ข้อค้นพบเพื่อนำเสนอแนวทางที่มีประสิทธิผลสำหรับการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน 5 แนวทาง ผู้วิจัยได้นำประเด็นเหล่านี้มาอภิปรายให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญควรต้องนำไปปฏิบัติแก้ไขอย่างเร่งด่วน มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านประชาชน: มี 2 แนวทางสำคัญควรต้องมีการนำเอาไปปฏิบัติคือแนวทางที่ 1 การดำเนินการจัดตั้งกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำครบร้อยละ 100 ในทุกเขตพื้นที่การดูแลของ สำนักงานชลประทานที่ 11 แนวทางที่ 2 การพัฒนากลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำแบบก้าวหน้าจนถึงกลุ่มบริหารจัดการน้ำ(JMC: Joint Management Committee for Irrigation)

2. ด้านการจัดการ: มี 3 แนวทางที่ใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมคือแนวทางที่ 3 การพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีโครงการกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมดังนี้คือ โครงการกิจกรรมการจัดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์แบบไฟฟ้าตัวอักษรวิ่งติดตั้งบริเวณหน้าโครงการชลประทานแต่ละแห่งหรือ บริเวณที่ประชาชนผ่านเห็นได้ชัดเจน เพื่อใช้แจ้งข้อมูลข่าวสารการใช้น้ำ การประสานการประชาสัมพันธ์ หอกระจายเสียงประจำหมู่บ้าน (กระทรวงมหาดไทย) ในการนำข้อมูลข่าวสาร เผยแพร่สถานการณ์การใช้น้ำแนวทางที่ 4 จัดหน่วยบริการเคลื่อนที่เร็ว เพื่อให้ความช่วยเหลือต่อประชาชนหรือชุมชนอย่างเร่งด่วนและประชาชนหรือชุมชนเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของ สำนักงานชลประทานที่ 11 จากแนวทางการจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่เร็วเพื่อให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจ สำหรับแนวทางสุดท้าย แนวทางที่ 5 โครงการรับฟังเสียงประชาชนในรูปแบบของการประชุม อบรม หรือพบปะชุมชนเป็นระยะ รวมทั้งมีการจัดทำกรวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินงานของชลประทานปีละครั้ง และเมื่อดำเนินกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้วควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยดำเนินการ “การจัดการความรู้”(Knowledge Management: KM) ประเด็นการแลกเปลี่ยนการดำเนินงานการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ใช้น้ำหรือประเด็นพื้นที่ความสำเร็จจากการใช้น้ำของ

เกษตรกร ตลอดจนดำเนินการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่กันไป โดยแนวปฏิบัติที่ดีในการทำงานสู่ประสิทธิผลองค์การตามนโยบายของกรมชลประทานในการจัดการความรู้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัยตัวแปรด้านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของชุมชนมีอิทธิพลทางตรงส่งไปยังประสิทธิผลองค์การอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นระดับนโยบายผู้บริหารในระดับโครงการและระดับสูงของกรมชลประทาน ควรมอบนโยบายและสร้างความตระหนักเรื่องการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ให้กับข้าราชการกรมชลประทานทุกระดับ และประชาชนในเขตพื้นที่ภายใต้การดูแลของผู้บริหาร โดยนำแนวทางที่มีประสิทธิผลการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน สำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทาน ไปเป็นตัวอย่างการดำเนินการแก้ไข

1.2 ผู้บริหารโครงการชลประทาน ในแต่ละเขตพื้นที่ควรกำหนดบทบาทหน้าที่เจ้าหน้าที่เจ้าหน้าที่ชลประทานให้สำรวจ สอบถามประชาชนเรื่องการใช้น้ำอย่างสม่ำเสมอทุกรายไตรมาสหรืออย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้ทันทั่วถึง

1.3 ควรมีการกำหนดนโยบายการนำแนวทางที่มีประสิทธิผลพัฒนาการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนไปใช้ในการแก้ไขปัญหาบางเขตพื้นที่ อาจนำไปใช้ได้ทุกแนวทาง บางเขตพื้นที่อาจนำไปใช้ได้เพียง 1 หรือ 2 แนวทางหรืออาจนำไปใช้ไม่ได้เลยขึ้นอยู่กับปัญหาแต่ละพื้นที่และนโยบายการบริหาร ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแนวทางที่มีประสิทธิผลพัฒนาการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน เฉพาะสำนักงานชลประทานที่ 11 กรมชลประทานเท่านั้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร

2.1 ควรมีการศึกษาความพร้อมของผู้บริหารและประชาชนในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ด้านความรู้การจัดการน้ำ ด้านทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการน้ำตามการเปลี่ยนแปลงของภูมิประเทศเพื่อนำหลักการที่ค้นพบไปบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนต่อไป

2.2 การนำแนวทางที่มีประสิทธิผลการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และนำแผนสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมนำสู่การปฏิบัติ ควรมีการวิเคราะห์ จุดเด่น จุดด้อย แต่ละแนวทางฯ อย่างชัดเจน

2.3 ผู้บริหารเห็นความสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำในทุกพื้นที่โครงการชลประทาน ของกรมชลประทาน ให้ได้ร้อยละ 100 ตลอดจนถึงกระจายอำนาจการบริหารจัดการตามที่ โครงการชลประทานในแต่ละพื้นที่ของกรมชลประทานพึงจะกระทำได้ตามกฎหมายที่กำหนด และให้ความรู้กับกลุ่มประชาชนผู้ใช้น้ำด้านพื้นที่เกษตรกรรม การส่งจ่ายแหล่งน้ำให้กับประชาชนผู้ใช้น้ำตามพื้นที่จะทำให้ประชาชนผู้ใช้น้ำสามารถดูแลช่วยเหลือ กรมชลประทานได้ส่งผลให้ประสิทธิผลองค์การ กรมชลประทานประสบผลสำเร็จ

2.4 หัวหน้าโครงการชลประทานทุกแห่งในชุมชนดำเนินการจัดประชุมหรือทำประชาคมกับประชาชนในหมู่บ้านร่วมกับกระทรวงมหาดไทย ที่ทำงานในพื้นที่ร่วมกับโครงการชลประทาน โดยประชุมมีประเด็นด้านการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน รายงานผลการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วถึง

2.5 ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน แต่ละโครงการชลประทาน กรมชลประทานควรดำเนินการเก็บข้อมูลการส่ง

ข่าวสาร ข้อมูลกรมชลประทานเพื่อประมวลด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารชุมชน ด้านสถานการณ์น้ำทุกเดือน ในการเฝ้าระวังน้ำเพื่อไม่ให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อการบริหารจัดการน้ำในทุกพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมชลประทาน

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 สถาบันการศึกษาอื่นๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำแนวทางจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์การให้เป็นองค์การที่สามารถบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.2 ผู้สนใจหรือนักวิชาการ ควรดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อในเรื่อง ระบบการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลต่อประชาชน กับองค์การหรือหน่วยงานเพื่อพิจารณาปัจจัยหรือตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลต่อตัวแปรตามซึ่งเป็นประสิทธิผลขององค์การ

3.3 สำหรับการศึกษาด้านประสิทธิผลองค์การซึ่งเป็นตัวแปรตามด้านการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน อาจเปลี่ยนไปตามนโยบายของกรมชลประทานหรือเปลี่ยนไปตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมชลประทาน ควรใช้ตัวแปรตามการเปลี่ยนแปลงไปศึกษาซึ่งได้ซึ่งเป็นตัวชี้วัดประสิทธิผลองค์การต่อไป

3.4 ควรทำการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ครบทุกสำนักงานชลประทานที่รับผิดชอบในแต่ละภาค เพื่อนำผลการวิจัยมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ อันจะนำสู่การพัฒนาการบริหารจัดการน้ำของกรมชลประทานทั่วทั้งประเทศไทยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิผลในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทาน ที่ 11 กรมชลประทาน” สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สุทนต์ ศรีไสย์ และ ดร.จินต์ วิภาตะกลัศ อธิการบดี มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา ที่ได้ให้แนวคิด คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทุกขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมาในโอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมประชุมกระบวนการอภิปรายกลุ่มที่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

และขอขอบพระคุณ ดร.ทวีศักดิ์ ธนเดโชพล รองอธิบดีฝ่ายบริหาร กรมชลประทาน ดร.วัชรเสื่อดี นายพงศ์ศักดิ์ อรุณวิจิตรสกุล นายพีระพงศ์ ลิ้มปนาธร และ ประชาชนผู้ใช้น้ำทุกท่านในเขตพื้นที่สำนักงานชลประทาน ที่ 11 กรมชลประทาน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและตอบแบบสอบถามอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยและขอขอบคุณเพื่อนร่วมงาน พี่น้อง และเพื่อน ตลอดจนถึง ดร.ศิริรัช อินสุทท์ เป็นกำลังใจทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ ความสำเร็จจากการศึกษาและการจัดทำวิทยานิพนธ์จะไม่เกิดขึ้นได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนจาก นายปรีชา พันธุ์วา ผู้อำนวยการโครงการชลประทานอำเภอง (ผู้บังคับบัญชา/เพื่อน) ร้อยตรีหญิง จินดาภา สารสาส (พี่สาว) และครอบครัวของผู้วิจัย นางชนัญญา กลิ่นศรีสุข (ภรรยา) น.ส.สุกฤตา กลิ่นศรีสุข (บุตร) ที่ให้กำลังใจและอยู่เคียงข้างด้วยดีเสมอมา ตลอดจนถึงคุณครู อาจารย์ ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ที่ทำให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ประโยชน์และคุณค่าที่พึงมีจากนิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขออุทิศเป็นกตัญญูตเวทิตาคุณแด่ พระคุณพ่อ พระคุณแม่ และขอมอบสักการะคุณแด่คุณครู คณาจารย์ทุกท่านในการสร้างพื้นฐานด้านการวิจัยและพื้นฐานความรู้ด้านการบริหารองค์การให้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนถึงผู้มีพระคุณทุกท่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2558). รายงานสรุปสถิติองค์การผู้ใช้น้ำชลประทานในโครงการชลประทาน ณ วันที่ 30 กันยายน 2557. กลุ่มส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการน้ำ. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน.
- กรมทรัพยากรน้ำ. (2550). โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 25 ลุ่มน้ำ. กรุงเทพฯ: ัญญาคอนซัลแตนท์ และ พี แอนด์ ซี แมเนจเม้นท์.
- บัลลพ ดิษฐแย้ม. (2554). การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรแบบมีส่วนร่วมบนพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน การณศึกษา ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย อำเภอแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่. การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พัทธะหวัน ไชยะวง และ บัญชา ขวัญยืน. (2554). การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำการจัดการชลประทาน การณศึกษา โครงการหนองแดง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. คณะวิศวกรรมศาสตร์ กำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด และคณะ. (2554). โครงการ “แนวนโยบายการจัดการน้ำสำหรับประเทศไทย” เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สมลักษณ์ ไชยเสริฐ. (2549). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในคณะกรรมการตรวจสอบติดตามการบริหารงานตำรวจนครบาล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุทธนู ศรีไธย์. (2551). สถิติประยุกต์สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Amstein, S. R. (1969). Ladder of participation. Journal of America Institute of Planners, 35, 216-224.
- Kline, R. B. (1998). Principles and practice of structural equation modeling, New York: Guild Press.
- Phanomphon Patchawong, Chamchan Wangpan, and Wilailak Ounjit. (2012). Factors affecting research development and production of academic work amongst lecturers of Maha-sarakham University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University, Thailand, 2012 International Conference on Management and Education PEDR vol.37 (2012) © (2012) IACSIT Press.
- Steiger, J. H. (1990). Structural model evaluation and modification: An internal estimation approach. Multivariate Behavioral Research, 25, 173-180.
- Ullman, J. B. (2001). Structural equation modeling. In B.G. Tabachnick, & L.S. Fidell (Eds.). Using Multivariate Statistics. (4th ed.) (pp.653-771). New York: Allyn Bacon.